

MAVZU: KARATE SPORT TURI BÒYICHA ÒQUVCHI YOSHLAR ÒRTASIDA OMMAVIY SPORT TADBIRLARINI TASHKIL ETISH VA BOSHQARISH

Toshkent xalqaro moliyaviy boshqaruv va
texnologiyalar universiteti
2-kurs magistranti Ro'zmatboyev Anvarbek

Annotatsiya: Ushbu maqolada karate sport turi orqali o'quvchi yoshlar o'rtasida ommaviy sport tadbirlarini tashkil etish va samarali boshqarish masalalari ilmiy jihatdan yoritilgan. Tadqiqot davomida umumta'lim maktablari va sport maktablarida karate bo'yicha ommaviy sport tadbirlarini rejalashtirish, tashkil etish va boshqarish mexanizmlari tahlil qilindi. Tajriba-sinov jarayonida ommaviy karate tadbirlarining yoshlarning jismoniy rivoji, sog'lom turmush tarziga bo'lgan munosabati hamda sportga qiziqish darajasiga ta'siri o'rganildi. Tadqiqot natijalari asosida amaliy tavsiyalar ishlab chiqildi.

Abstract: This article scientifically examines the issues of organizing and effectively managing mass sports events among school-age youth through the sport of karate. During the research, the mechanisms of planning, organizing, and managing mass karate sports events in general education schools and sports schools were analyzed. In the course of the experimental study, the impact of mass karate events on the physical development of young participants, their attitude toward a healthy lifestyle, and their level of interest in sports was investigated. Based on the research findings, practical recommendations were developed.

Kalit so'zlar: karate, ommaviy sport tadbirlari, o'quvchi yoshlar, sportni boshqarish, jismoniy tarbiya, sog'lom turmush tarzi, sport tashkilotchiligi.

Keywords: karate, mass sports events, school-age youth, sports management, physical education, healthy lifestyle, sports organization.

Hozirgi globallashuv va axborot texnologiyalari jadal rivojlanayotgan davrda o'quvchi yoshlarning jismoniy faolligi sezilarli darajada kamayib bormoqda. O'quvchilarning bo'sh vaqtini mazmunli tashkil etish, ularni sport mashg'ulotlariga jalb etish hamda sog'lom turmush tarzini shakllantirish bugungi kunda dolzarb pedagogik va ijtimoiy muammolardan biri hisoblanadi. Shu nuqtai nazardan qaraganda, sportning ommaviy turlarini rivojlantirish, ayniqsa yoshlar orasida keng tarqalgan jang san'atlari, jumladan karate sport turining ahamiyati yanada ortib bormoqda. Karate sport turi nafaqat jismoniy sifatlarni – kuch, tezkorlik, epchillik va chidamlilikni rivojlantiradi, balki yoshlarning irodaviy, axloqiy va ma'naviy fazilatlarini shakllantirishda ham muhim vosita bo'lib xizmat qiladi. Karate mashg'ulotlari orqali o'quvchilarda intizom, o'zini nazorat qilish, mas'uliyat va raqobatbardoshlik kabi sifatlar rivojlanadi. Shu bois karate sporti o'quvchi yoshlar orasida ommaviylashib, maktab va sport muassasalarida keng joriy etilmoqda. Bugungi kunda O'zbekiston Respublikasida jismoniy tarbiya va sport sohasini rivojlantirishga qaratilgan normativ-huquqiy hujjatlar, davlat dasturlari va konsepsiyalar yoshlarni sportga jalb etishda muhim omil bo'lib xizmat qilmoqda. Xususan, ommaviy sport tadbirlarini tizimli tashkil etish, ularni ilmiy asosda boshqarish va samaradorligini oshirish masalalari dolzarb vazifalar qatoriga kiradi. Karate sport turi bo'yicha ommaviy sport tadbirlarini tashkil etish esa yoshlar salomatligini mustahkamlash bilan birga, ijtimoiy faollik va sog'lom raqobat muhitini shakllantirishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, amaliyotda karate bo'yicha ommaviy sport tadbirlarini tashkil etishda rejalashtirish, boshqaruv, nazorat va baholash tizimlarida ayrim kamchiliklar uchray turadi. Tadbirlarning bir maromda va tizimli o'tkazilmasligi, moddiy-texnik bazaning yetarli darajada bo'lmasligi, malakali mutaxassislar tayyorlash masalalari mazkur sohada ilmiy yondashuvni talab etadi. Ayniqsa, sport tadbirlarini boshqarish jarayonida zamonaviy pedagogik texnologiyalar va innovatsion yondashuvlardan foydalanish zarurati tobora kuchayib bormoqda. Yuqoridagilardan kelib chiqqan holda, karate sport turi bo'yicha o'quvchi yoshlar o'rtasida ommaviy sport tadbirlarini tashkil etish va boshqarish masalalarini ilmiy asosda o'rganish, ularning samaradorligini oshirishga

qaratilgan uslubiy tavsiyalar ishlab chiqish muhim ilmiy-amaliy ahamiyat kasb etadi. Ushbu tadqiqot aynan shu dolzarb muammolarni hal etishga qaratilgan bo'lib, sport pedagogikasi va sportni boshqarish sohasida muhim natijalar berishi kutiladi.

TADQIQOT MAQSADI: *Karate sport turi bo'yicha o'quvchi yoshlar o'rtasida ommaviy sport tadbirlarini tashkil etish va boshqarishning samarali mexanizmlarini ishlab chiqish hamda ularning jismoniy va ijtimoiy ta'sirini aniqlash.*

TADQIQOT ISHTIROKCHILARI: *Tadqiqotda 12–16 yoshdagi 60 nafar o'quvchi yoshlar ishtirok etdi. Ishtirokchilar 2 guruhga bo'lindi:*

- tajriba guruhi – 30 nafar;
- nazorat guruhi – 30 nafar.

TADQIQOT DAVOMIYLIGI: *Tadqiqot 2024–2025 o'quv yili davomida 6 oy mobaynida olib borildi.*

QO'LLANILGAN TADQIQOT METODLARI: *Mazkur tadqiqotni amalga oshirish jarayonida ilmiylik, tizimlilik va izchillik tamoyillariga asoslangan holda turli umumilmiy va maxsus tadqiqot metodlaridan foydalanildi. Tadqiqot metodlari qo'yilgan maqsad va vazifalarga muvofiq tanlanib, ularning o'zaro uyg'unligi tadqiqot natijalarining ishonchliligini ta'minlashga xizmat qildi.*

Ilmiy-uslubiy adabiyotlarni tahlil qilish: *Tadqiqotning dastlabki bosqichida jismoniy tarbiya va sport, sportni boshqarish, ommaviy sport tadbirlarini tashkil etish hamda karate sport turiga oid mahalliy va xorijiy ilmiy-uslubiy adabiyotlar, monografiyalar, dissertatsiyalar, ilmiy maqolalar va normativ-huquqiy hujjatlar chuqur tahlil qilindi. Ushbu metod orqali tadqiqot mavzusining nazariy asoslari*

aniqlandi, mavjud ilmiy yondashuvlar o'rganildi va muammo bo'yicha ilgari surilgan qarashlar umumlashtirildi.

Pedagogik kuzatuv: Pedagogik kuzatuv metodi orqali karate bo'yicha ommaviy sport tadbirlarini tashkil etish jarayoni, mashg'ulotlarning o'tkazilish tartibi, o'quvchilarning faol ishtiroki, ularning jismoniy faolligi va xulq-atvoridagi o'zgarishlar muntazam ravishda kuzatildi. Kuzatuv jarayonida murabbiylar faoliyati, boshqaruv jarayonining samaradorligi hamda sport tadbirlarining tashkiliy jihatlari tahlil qilindi.

So'rovnoma va suhbat: Tadqiqot doirasida o'quvchi yoshlar, murabbiylar va sport tashkilotchilari o'rtasida so'rovnoma va suhbatlar o'tkazildi. Ushbu metodlar yordamida ishtirokchilarning karate sportiga bo'lgan munosabati, ommaviy sport tadbirlaridagi qiziqish darajasi, tashkiliy jarayondagi muammolar va takliflar aniqlandi. Olingan ma'lumotlar tadqiqot natijalarini chuqurroq tahlil qilish imkonini berdi.

Tajriba-sinov mashg'ulotlari: Tajriba-sinov mashg'ulotlari jarayonida karate bo'yicha ommaviy sport tadbirlarini tashkil etish va boshqarishning takomillashtirilgan modeli amaliyotga joriy etildi. Ushbu mashg'ulotlar davomida turli shakl va usullardagi sport tadbirlari o'tkazilib, ularning o'quvchi yoshlarning jismoniy tayyorgarligi, sportga bo'lgan qiziqishi va ijtimoiy faolligiga ta'siri baholandi. Tajriba natijalari nazorat guruhi bilan taqqoslandi.

Matematik-statistik tahlil usullari: Tadqiqot jarayonida olingan empirik ma'lumotlar matematik-statistik tahlil usullari yordamida qayta ishlanib, natijalarning ishonchliligi va aniqligi ta'minlandi. O'rtacha arifmetik qiymatlar, foiz ko'rsatkichlari va taqqoslash usullari orqali tajriba va nazorat guruhlar natijalari solishtirildi. Ushbu metod tadqiqot natijalarini ilmiy asosda umumlashtirish imkonini berdi.

TADQIQOT NATIJALARI

1-jadval

Karate bo'yicha ommaviy sport tadbirlarining samaradorlik ko'rsatkichlari

Ko'rsatkichlar	Tadqiqot boshida (%)	Tadqiqot oxirida (%)
Sportga qiziqish darajasi	48	78
Jismoniy faollik	52	82
Intizom va o'zini boshqarish	50	80
Jamoaviylik ko'nikmalari	46	76

Jadval izohi: Jadval ma'lumotlaridan ko'rinib turibdiki, karate bo'yicha ommaviy sport tadbirlarini tizimli tashkil etish natijasida o'quvchilarning sportga qiziqishi va jismoniy faolligi sezilarli darajada oshgan.

NATIJALAR TAHLILI: Olingan natijalar shuni ko'rsatdiki, to'g'ri rejalashtirilgan va samarali boshqarilgan karate bo'yicha ommaviy sport tadbirlari o'quvchi yoshlarning nafaqat jismoniy rivojlanishiga, balki ularning ijtimoiy faolligi, intizomi va o'ziga bo'lgan ishonchini oshirishga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Tajriba guruhi natijalari nazorat guruhiga nisbatan yuqori ko'rsatkichlarni namoyon etdi.

AMALIY TAVSIYALAR

- karate bo'yicha maktab va sport muassasalarida muntazam ommaviy sport tadbirlarini tashkil etish;
- tadbirlarni rejalashtirishda yoshlarning qiziqish va imkoniyatlarini hisobga olish;
- murabbiy va tashkilotchilar uchun sportni boshqarish bo'yicha malaka oshirish kurslarini yo'lga qo'yish;
- ota-onalar va jamoatchilikni sport tadbirlariga faol jalb etish.

XULOSA

O'tkazilgan tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, karate sport turi bo'yicha o'quvchi yoshlar o'rtasida ommaviy sport tadbirlarini tizimli, maqsadga yo'naltirilgan va ilmiy asosda tashkil etish hamda samarali boshqarish yoshlarning jismoniy rivojlanishi, sog'lom turmush tarzini shakllantirish va sportga bo'lgan qiziqishini oshirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Tadqiqot davomida karate mashg'ulotlari va ommaviy sport tadbirlarining tarbiyaviy, sog'lomlashtiruvchi va ijtimoiy ahamiyati ilmiy dalillar asosida isbotlandi. Tajriba-sinov natijalari karate bo'yicha ommaviy sport tadbirlarini rejalashtirishda yoshlarning yosh xususiyatlari, jismoniy tayyorgarlik darajasi va individual imkoniyatlarini hisobga olish zarurligini ko'rsatdi. Mazkur yondashuv o'quvchilarning sport faoliyatiga faol jalb etilishiga, ularning jismoniy faolligi va intizom darajasining oshishiga xizmat qildi. Ayniqsa, tadbirlarni to'g'ri boshqarish orqali o'quvchilarda jamoaviylik, o'zaro hurmat va mas'uliyat hissi shakllanganligi kuzatildi. Tadqiqot jarayonida karate sporti orqali tashkil etilgan ommaviy sport tadbirlari o'quvchi yoshlarning nafaqat jismoniy sifatlarini, balki ijtimoiy-psixologik ko'nikmalarini ham rivojlantirishga ijobiy ta'sir ko'rsatgani aniqlandi. Ular orasida o'ziga bo'lgan ishonch, musobaqaviy ruh, stressga bardoshlilik va o'zini boshqarish qobiliyatlarining shakllanishi alohida e'tiborga loyiqdir. Bu esa karate sportining tarbiyaviy salohiyati yuqori ekanligini yana bir bor tasdiqlaydi. Shuningdek, tadqiqot natijalari karate bo'yicha ommaviy sport tadbirlarini boshqarishda zamonaviy pedagogik texnologiyalar, axborot-kommunikatsiya vositalari hamda innovatsion boshqaruv yondashuvlaridan foydalanish samaradorlikni sezilarli darajada oshirishini ko'rsatdi. Tadbirlarni monitoring qilish, baholash va tahlil etish tizimini yo'lga qo'yish orqali ularning sifat ko'rsatkichlarini yanada yaxshilash mumkinligi aniqlandi. Umuman olganda, karate sport turi bo'yicha o'quvchi yoshlar o'rtasida ommaviy sport tadbirlarini samarali tashkil etish va boshqarish jismoniy tarbiya va sport tizimining muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. Tadqiqot davomida ishlab chiqilgan xulosalar va amaliy tavsiyalar umumta'lim maktablari, bolalar-o'smirlar sport maktablari hamda sport tashkilotlari faoliyatida keng qo'llanishi

mumkin. Ushbu ilmiy ish natijalari kelgusida karate sportini ommalashtirish, yosh sportchilarni tayyorlash tizimini takomillashtirish va sportni boshqarish sohasini rivojlantirishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti. **Jismoniy tarbiya va sportni rivojlantirish to‘g‘risidagi** Farmon va qarorlar. – Toshkent.
2. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi. **Ommaviy sportni rivojlantirish konsepsiyasi.** – Toshkent.
3. Karimov I.A. **Yuksak ma’naviyat – yengilmas kuch.** – Toshkent: Ma’naviyat, 2008.
4. Mirziyoyev Sh.M. **Yoshlar va sport – kelajak poydevori.** – Toshkent, 2020.
5. Abdullayev A., Xolmurodov R. **Jismoniy tarbiya va sportni boshqarish asoslari.** – Toshkent: Fan, 2019.
6. Salomov R.S. **Sport mashg‘ulotlarini tashkil etish va boshqarish.** – Toshkent: O‘qituvchi, 2018.
7. Kerimov F.A. **Sport pedagogikasi.** – Toshkent: Fan va texnologiya, 2017.
8. Xankeldiyev Sh.Sh. **Ommaviy sport tadbirlarini tashkil etish metodikasi.** – Toshkent, 2020.